

DRUGO
IZDANJE

*Nalazi vladavine prava na
Kosovu – na osnovu kontrolne
liste za vladavinu prava*

“Ista stara kriza”

Group for Legal
and Political
Studies

Embassy of the
Kingdom of the Netherlands

Nalazi vladavine prava na Kosovu – na osnovu kontrolne liste za vladavinu prava

”Ista stara kriza”
Drugo izdanje

Novembar 2021 - April 2022.

© Grupa za pravna i politička istraživanja, maj 2022.godine

Grupa za pravna i politička istraživanja
Ulica “Rexhep Luci” br. 16/1
Priština 10 000, Kosovo
Veb-sajt: www.legalpoliticalstudies.org
E-mail: office@legalpoliticalstudies.org
Tel/fax.: +381 38 234 456

Ova aktivnost je deo projekta pod nazivom „Praćenje i procena sprovođenja principa vladavine prava na Kosovu na osnovu kontrolne liste Saveta Evrope za vladavinu prava”, koji finansira Ambasada Kraljevine Holandije na Kosovu, a sprovodi Grupa za pravna i politička istraživanja.

Group for Legal
and Political
Studies

Embassy of the
Kingdom of the Netherlands

Sadržaj tabele

<i>Izvršni pregled</i>	4
<i>Uvod</i>	5
<i>Metodologija</i>	7
<i>Vladavina prava na kosovu – analiza podataka</i>	8
A. <i>Legalnost</i>	8
B. <i>Pravna sigurnost</i>	10
C. <i>Sprečavanje zloupotrebe (zloupotrebe) ovlašćenja</i>	11
D. <i>Jednakost pred zakonom i nediskriminacija</i>	12
E. <i>Pristup pravdi</i>	13
<i>Završne napomene</i>	15
<i>Aneks 1</i>	17

Izvršni pregled

Ovaj izveštaj pruža šestomesečnu procenu trenutnog stanja sprovođenja vladavine prava na Kosovu na osnovu kontrolne liste za vladavinu prava koju je izradila i usvojila Venecijanska komisija¹. Ova kontrolna lista služi kao sredstvo za sistematsku i sveobuhvatnu procenu osnovnih stubova u oblasti vladavine prava. Ovaj izveštaj o proceni pruža detaljne informacije u vezi sa periodom od novembra 2021. do aprila 2022. godine.

Tokom ovog perioda, prosečna ocena ispunjenja za Kosovo bila je 56,05%, što znači da je još uvek umereno iznad „prelazne ocene“, ali je nešto niža u poređenju sa prethodnom procenom (maj-oktobar 2021.godine)². Od pet (5) kategorija koje su ocenjivane, najviše bodova dobila je Jednakost pred zakonom, sa ocenom 80%, ali je u poređenju sa poslednjim izveštajem o ocenjivanju ista kategorija pala u bodovima, pošto je 85% u poslednjem izveštaju. S druge strane, kategorija Prevencija zloupotrebe (zloupotrebe) ovlašćenja je najniži rezultat sa 37,5% ispunjenosti, kao i prethodna ocena. Sve ostale kategorije – Zakonitost (47,14%), Pravna sigurnost (56,66%) i Pristup pravdi (58,95%) – imale su srednju optimalnu ocenu, što je detaljno analizirano u ovom izveštaju. Važno je napomenuti da su i zakonitost i pravna sigurnost imali umeren porast.

1 Kontrolna lista za vladavinu prava, koju je usvojila Venecijanska komisija na svojoj 106. plenarnoj sednici, Venecija, 11-12. marta 2016, dostupna na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-e)

2 Kontrolna lista za vladavinu prava za Kosovo: Novi izveštaj, Stara kriza, Grupa za pravne i političke studije, novembar 2021, dostupno na: <http://www.legalpoliticalstudies.org/rule-of-law-checklist-for-kosovo-new-report-old-crisis/>

Uvod

Izazovi i zastoji u pružanju sektora vladavine prava na Kosovu ostaju uporni, slojeviti tokom godina. Ovaj izveštaj o proceni ne nudi izuzetak, niti su evidentna značajna poboljšanja. Tokom izveštajnog perioda, Ministarstvo pravde (MP) je nastavilo da radi na inicijativama započetim od prošle godine, uključujući reformu provere (vetinga), izmenu Zakona o Tužilačkom savetu Kosova, građansku konfiskaciju itd. Štaviše, Tužilački savet Kosova (TSK) i Sudski savet Kosova (SSK) izrekli su disciplinsku sankciju degradiranja sudija³ i tužilaca⁴ zbog prisluškivanja u kojima se vidi zloupotreba moći i ovlašćenja navedenih. Kasnije, nakon ovih sankcija, iste sudije⁵ i tužioci⁶ su podneli ostavke na svoje funkcije. U aprilu 2022. godine završeni su procesi zapošljavanja 54 sudija i 16 prvostepenih tužilaca, pri čemu su sve faze praćene od strane organizacija civilnog društva i drugih međunarodnih aktera. Uprkos velikom broju kandidata, SSK nije uspeo da popuni sve pozicije objavljene na konkursu. Takođe, od 54 mesta za nove sudije, 8 je rezervisano za kandidate iz srpske zajednice, pri čemu su samo 3 popunjena, dok je ostalih 5 ostalo upražnjeno. Paralelno, na konkursu za 16 pozicija za državnog tužioca u osnovnim tužilaštvima, uprkos odugovlačenju procesa zbog njegovog ponovnog raspisivanja, TSK je dostavio imena samo 7 kandidata na konačnoj listi kandidata ili imenovanje do predsednika, čime je 9 ostalih mesta ostalo upražnjeno.

Tokom prve polovine 2021. godine, MP je finalizovao Koncept dokument o procesu provere, koji je kasnije odobrila Vlada. U novembru 2021. godine osnovana je radna grupa za dovršetak neophodnih zakona. Od pet (5) razmatranih opcija, MP se opredelilo za onu koja se tiče ustavnih promena – ova opcija ima za cilj da izvrši procenu učinka, bogatstva i integriteta sudija i tužilaca. Ocenjivanje rada obuhvata stručno znanje, sposobnost pravnog zaključivanja. S druge strane, prelazna procena bogatstva uključuje procenu prijave imovine kao i identifikovanje slučajeva neslaganja između prihoda i bogatstva. Tranziciona procena integriteta uključuje procenu nepotrebnih kontakata koji mogu uticati na obavljanje nečijih dužnosti i odgovornosti. U ovom trenutku, Ministarstvo pravde čeka mišljenje Venecijanske komisije. Sledeći izazov je da se za ove ustavne promene obezbedi 81 glas u Skupštini Kosova, pri čemu je neophodno 2/3 poslanika manjinskih partija. Pored toga, u aprilu 2021. odobren je Koncept dokument o oduzimanju neopravdanog imovinskog stanja u parničnom postupku, nakon čega je u decembru 2021. godine usvojen Nacrt zakona o Državnom birou za verifikaciju i oduzimanje neopravdanog imovinskog stanja u parničnom postupku. Ovim nacrtom zakona predviđeno je osnivanje Državnog biroa za proveru i oduzimanje neopravdane imovine, nezavisnog tela koje bi omogućilo proveru imovine svih javnih funkcionera za koje se sumnja da su nezakonito stečeni. Provera i konfiskacija neopravdane imovine će se takođe proširiti na članove njihovih porodica i potencijalno uključena treća lica. Obim koji se tiče strana uključenih u delokrug zakona je prilično uzak. S druge strane, zakon omogućava oduzimanje neopravdano stečene imovine i bez presude.

Međutim, ovaj nacrt zakona o Državnom birou za verifikaciju i oduzimanje neopravdanog imovinskog stanja u parničnom postupku još nije odobren, a opozicione stranke na Kosovu uputile su ga Venecijanskoj komisiji tražeći mišljenje. Opozicija je izrazila zabrinutost da uspostavljanje biroa doprinosi uspostavljanju paralelnih pravosudnih institucija. Štaviše, nisu se složili da biroom treba da rukovodi samo direktor.

3 Kallxo.com, decembar 2021, dostupno na:

<https://kallxo.com/ligji/gjykata/per-shkak-te-shkeljeve-disiplinore-degradohet-gjykatesi-driton-muharremi/>

4 Pravda danas, mart 2022, dostupno na:

<https://www.rolpik.org/gjykata-supreme-konfirmon-vendimin-disiplinor-ndaj-prokurores-shemsije-asllani/>

5 Pravda danas, decembar 2021, dostupno na:

<https://www.rolpik.org/driton-muharremi-jep-doreheqje-te-parevokueshme-edhe-nga-pozita-e-gjyqtarit/>

6 Pravda danas, mart 2022, dostupno na: <https://kallxo.com/lajm/jep-doreheqje-prokurorja-te-ciles-iu-publikuan-audio-incizimet-duke-biseduar-me-nje-person-per-nje-rast-ne-prokurori/>

U martu 2022, Skupština Republike Kosovo nije usvojila nacrt Građanskog zakona. Između ostalog, ovaj zakon prilagođava zakonski deo za pravna lica, zabranjuje rane brakove i predviđa da se zajednička imovina ravnopravno deli između supružnika. Građanski zakon reguliše isto polne zajednice, što je i bio primarni razlog zašto je za njega glasalo samo 28 poslanika i samim tim nije prošao. Važno je napomenuti da ovaj zakon ne predviđa isto polne brakove, jer je to predviđeno posebnim zakonom. Ovaj građanski zakon izazvao je mnogo kontroverzi, a čak su ga pratile i osuđujuće beleške iz Kancelarije EU na Kosovu i drugih ambasada. Kao reagovanje, ministarke pravde Albulena Haxhiu, koja je izjavila da će nastaviti rad na Građanskom zakonu i da će on još jednom biti poslat Skupštini.⁷

Takođe 22. marta, nakon odluke kosovske vlade da ne dozvoli održavanje srpskih parlamentarnih i predsedničkih izbora na Kosovu, predsednik Srbije je održao sastanak u Beogradu radi koordinacije reaktivnih akcija. Predsednik Osnovnog suda u Mitrovici je bio deo ovog sastanka i, kao takav, kasnije je suspendovan od strane SSK-a. Kao rezultat toga, srpske sudije i administrativno osoblje Osnovnog suda u Mitrovici bojkotovali su svoj rad u sudu.

Što se tiče ispunjavanja zakonodavnog dnevnog reda, Skupština je u martu 2022. godine utvrdila Predlog zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim stvarima, Predlog zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u građanskim stvarima, Predlog zakona o obeštećenju žrtava krivičnih dela i Predlog zakona o javnoj Svojstvo. Izmena i dopuna Zakona br. 04/L-213 o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim stvarima ima za cilj da poboljša pristup pravdi, ojača vladavinu prava putem lakše i efikasnije primene međunarodnog i domaćeg prava u krivičnoj oblasti. Pored toga, nacrt zakona predviđa pojednostavljenje ekstradicionih procedura radi brzog unapređenja zakonodavstva u oblasti međunarodne pravne saradnje u krivičnim stvarima. Nacrt zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u građanskim pitanjima ima za cilj da olakša izvršenje zahteva koje strani pravosudni organi podnesu domaćim pravosudnim organima. Što se tiče Nacrta zakona o obeštećenju žrtava zločina, on ima za cilj unapređenje mehanizma obeštećenja žrtava zločina i postupaka, kao i njegovu efikasnost. Nacrt zakona o javnoj svojini ima za cilj da reguliše prava javne svojine i druga imovinska prava Republike Kosovo i jedinica lokalne samouprave. aprila 2022, TSK je izglasao Blerima Isufaja za glavnog državnog tužioca – iako je sam TSK smatrao izbor legitimnim, Kancelarija EU na Kosovu, Ambasada SAD, Ambasada Nemačke i civilno društvo na Kosovu izrazili su svoje razočarenje procesom. U martu, Koalicija nevladinih organizacija koju čine Grupa za pravna i politička istraživanja (GLPS), Kosovski pravni institut i FOL objavili su analizu⁸ svojih nalaza iz procesa praćenja uočavajući proceduralne povrede tokom ovog procesa selekcije.

Da se vratimo na zakonodavni dnevni red, Skupština je u aprilu usvojila zakone o Nacrtu zakona o izvršenju krivičnih sankcija, Nacrtu zakona o Kosovskoj popravnoj službi i Nacrtu zakona o Uslovnoj službi Kosova, Nacrtu zakona o Tužilačkom savetu Kosova u prvom čitanju. Nacrt zakona o Tužilačkom savetu Kosova predviđa smanjenje članova Saveta sa 13 na 7 članova, uključujući 3 člana koji nisu tužioci, pri čemu će 2 birati Skupština Kosova, a 1 delegirati Ombudsman.

⁷ Rtklive.com, april 2022, dostupno na: <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=605474>

⁸ Integritet izbora glavnog državnog tužioca (Izveštaj o praćenju i evaluaciji izbora glavnog državnog tužioca), mart 2022, dostupan na: <https://kli-ks.org/integriteti-i-procesit-te-perzgjedhjes-se-kryeprokurorit-te-shtetit/>

Metodologija

Grupa za pravna politička istraživanja (GLPS) sprovodi redovne procene i ocene primene vladavine prava na Kosovu, na osnovu Kontrolne liste Saveta Evrope za ocenjivanje vladavine prava sa stanovišta njenih ustavnih odredbi, zakona, podzakonskih akata, i poslovnika za ocenu razlike između pisanog zakona i primene. Kontrolna lista sadrži osam glavnih merila, koja zauzvrat obuhvataju nekoliko indikatora za praćenje i procenu trenutnog stanja. Smatra se da dole navedene kategorije razmatraju zajedničke osnovne koncepte vladavine prava. Ustav je uzet kao izvor prava najvišeg ranga, a slede primarni i sekundarni zakoni, sudske odluke i relevantni izveštaji o praćenju OCD. Metodologija zasnovana na Kontrolnoj listi ima 5 kategorija.

1. Zakonitost;
2. Pravna sigurnost;
3. Sprečavanje zloupotrebe (prekoračenje) ovlašćenja;
4. Jednakost pred zakonom i nediskriminacija;
5. Pristup pravdi.

Indikatori unutar svake grupe dalje obuhvataju pitanja koja je potrebno ispuniti da bi indikator bio u potpunosti realizovan. Svakom operativnom pitanju se dodeljuje ocena - 1 ako je operativno pitanje ispunjeno, 0 ako nije i, u slučajevima kada je situacija sumnjiva, daje se 0,5. Ispunjenost indikatora daje procenat ispunjenosti – na primer, ako indikator ima 6 operativnih pitanja i 3 su postignuta, onda možemo reći da je indikator ispunjen 50%. Pored toga, analiza daje i narativnu interpretaciju i objašnjenje rezultata.

Vladavina prava na kosovu – analiza podataka

A. LEGALNOST

Načelo zakonitosti⁹, sagledava prevlast zakona, poštovanje zakona, odnos međunarodnog prava i domaćeg prava, zakonodavna ovlašćenja izvršne vlasti, procedure donošenja zakona, izuzeci u vanrednim situacijama, dužnost sprovođenja zakona, privatni akteri zadužen za javne poslove.

Prevlast zakona je dobila 3,5 poena od ukupno 8. Ova potkategorija se proteže kroz priznavanje supremacije zakona među Ustavom, pravnim okvirom i njegovom primenom od strane javnih institucija. Iako je supremacija zakona priznata Ustavom¹⁰ zakoni se u raznim slučajevima usvajaju sa zakašnjenjem (npr. Zakon o platama i Zakon o državnim funkcionerima). Slično tome, podzakonski akti se često karakterišu velikim kašnjenjem u usvajanju (podzakonski akti Zakona o javnim funkcionerima, Zakona o pristupu javnim dokumentima).

U opštini Kamenica 2019. godine reorganizovane su škole po odluci bivšeg gradonačelnika Qendrona Kastratija, pravdajući to smanjenjem broja učenika i nedostatkom odgovarajuće infrastrukture obrazovnih institucija. Ministarstvo prosvete, nauke, tehnologije i inovacija (MEST) je 2021. godine donelo odluku kojom je omogućeno organizovanje ubrzanog alternativnog obrazovanja za 441 učenika opštine Kamenica¹¹. Kasnije, 2022. godine, Ustavni sud je proglasio neustavnom odluku¹² MESTI o dopunskom obrazovanju u Kamenici. U presudi¹³ je navedeno da je MESTI „prekoračio svoju nadležnost i povredio opštinske nadležnosti, odnosno umešao se u sopstvene nadležnosti opštine Kamenica u pogledu pružanja javnog obrazovanja, suprotno ustavnim i zakonskim garancijama“, čime se odluka Ministarstva zaključuje kao neustavna.

Pored ovoga, bilo je mnogo čestih kršenja Zakona br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi u vezi sa nadležnostima opština u vezi sa građevinskim dozvolama. Iako su opštine nadležne za izdavanje ovakvih dozvola, nadležna institucija kada su u pitanju žalbe je Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture. Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi¹⁴, jasno kaže da opštine imaju puna i isključiva ovlašćenja u urbanističkom i ruralnom planiranju, kao i implementaciji građevinskih

9 Prvi put se princip zakonitosti pominje u presudi suda iz 2004. godine u slučaju Komisija Evropskih zajednica protiv CAS Succhi di Frutta SpA. Ovaj princip zahteva postojanje transparentnog, odgovornog i demokratskog procesa za donošenje zakona, što je omogućeno efektivno odgovornim i transparentnim institucijama i reprezentativnim donošenjem odluka.

10 Ustav Republike Kosovo, Službeni list, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

11 <https://kallxo.com/lajm/merret-vendim-per-kompensimin-e-oreve-te-humbura-ne-kamenice/>

12 <https://kallxo.com/lajm/gjykata-kushtetuese-e-shpall-jo-ligjore-vendimin-e-mashti-per-mesimin-plotesues-ne-kamenice/>

13 <https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-vendimit-te-ministrise-se-arsimit-shkences-teknologjise-dhe-inovacionit-nr-01b-24-te-23-prillit-2021/>

14 Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, član 17, Službeni list Republike Kosovo, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2530>

propisa i standarda kontrole izgradnje¹⁵. U ovom slučaju, ustaljena praksa ne prepoznaje zakonski okvir, pa se stvara konfuzija nadležnosti iako Zakon o samoupravi takve nadležnosti daje opštinama.

Usklađenost sa zakonom je dobila 2,5 poena od ukupno 6. Ovaj procenat je isti kao i u prethodnom periodu. Ova potkategorija ima za cilj da pokaže da li su ovlašćenja javnih organa definisana zakonom i da li je razgraničenje ovlašćenja između različitih institucija jasno. Iako ustavne odredbe i zakoni daju jasnu definiciju ovlašćenja i vršenja, kosovski javni organi i dalje ne uspevaju u pogledu poštovanja utvrđenih zakona. Postupanje i delokrug organa javne vlasti regulisani su Ustavom i podzakonskim aktima (propisima). Vredi napomenuti da podzakonski akti nemaju uvek pravni osnov. Pozitivno je to što je ove godine Nacrt zakona o Vladi usvojen u prvom čitanju od strane Skupštine Kosova¹⁶. S obzirom da je rad Vlade regulisan samo podzakonskim aktom (propisom), on dozvoljava mešanje u funkcionisanje i odgovornosti Vlade – kao takav, nedavno usvojeni Nacrt zakona bi regulisao mandat, nadležnosti i odgovornosti Vlade.

Što se tiče **odnosa međunarodnog prava i domaćeg prava**, ova potkategorija je pokazala 2 od 2 poena ispunjenosti. Ova ocena je zasnovana na činjenici da se pravni sistem Kosova pridržava svojih obavezujućih obaveza prema međunarodnom pravu, obavezujućim odlukama međunarodnih sudova, kao i davanju prioriteta međunarodnim/regionalnim ugovorima i sporazumima o ljudskim pravima koji se primenjuju na domaće pravo (član 22. Ustava Republike Kosova).

Što se tiče sledeće pod kategorije u okviru 'Zakovitosti', **Zakonodavna ovlašćenja izvršne vlasti**, ova potkategorija je dobila 1 od 3 poena. Ustav Republike Kosovo predviđa supremaciju zakonodavne vlasti, kontrolu nad izvršnom vlasti. grana se ne obavlja redovno. Međutim, postoje opšta i apstraktna pravila predviđena uredbom Skupštine u vezi sa supremacijom zakonodavne vlasti. Tokom poslednjih šest meseci nedostajao je redovan parlamentarni nadzor nad radom Vlade, osim u vezi sa energetsom krizom na Kosovu. Još u aprilu, opozicija je zatražila formiranje ad-hoc parlamentarne komisije, koja bi želela da ispita sve mere preduzete tokom perioda vanredne situacije u oblasti energetike.¹⁷

Što se tiče **postupaka donošenja zakona**, ova potkategorija je dobila 3 od 6. Iako postoje jasne ustavne odredbe o proceduri donošenja zakona i Skupština je vrhovna u odlučivanju o sadržaju zakona, odgovornosti, transparentnosti i sprovođenja zakona koji se donose, proces donošenja još uvek nedostaje. Dalje, dok Skupština javno raspravlja o predloženom zakonu, ne postoje izveštaji sa objašnjenjima koji su javno dostupni.

Proces kreiranja politike nudi mogućnost uključivanja svih zainteresovanih strana u sve faze, osim u ranim konsultacijama. Rane konsultacije se retko održavaju sa zainteresovanim stranama jer uobičajena praksa nalaže da ove vrste konsultacija budu ograničene na institucionalnom nivou. Takođe, izveštaji o javnim konsultacijama ne pružaju uvek detaljne informacije niti navode u kojoj meri su preporuke trećih strana odobrene ili odbijene. Pored Ustava i drugih zakona koji obezbeđuju uključivanje građana u kreiranje politike, značajnu ulogu u ovom pitanju ima Vladina Uredba koja precizira minimalne standarde za javne konsultacije¹⁸. Međutim, u slučaju konsultacija o nacrtu zakona za Državni zavod za verifikaciju i oduzimanje neopravdanog bogatstva, javne konsultacije su bile otvorene samo 7 dana uprkos uredbi kojom je predviđen rok od 15 dana. Kao što se vidi u prethodnom izveštaju, još uvek nedostaje procena uticaja pre usvajanja zakona, a postojeće analize se ne uzimaju u obzir prilikom izrade novih zakona. U prošlosti su retki slučajevi u kojima je rađena ek-ante analiza ili ek-post analiza (npr. Zakon o državnoj službi).

15 Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, član 17, Službeni list Republike Kosovo, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2530>

16 Kosovapress, " Nacrt zakona o Vladi je u principu usvojen ", mart 2022, dostupno na: <https://kosovapress.com/miratohet-ne-parim-projektligji-per-qeverine/>

17 Dva ad-hoc parlamentarna odbora su osnovana 6. maja od strane Skupštine Kosova. Prva komisija koju je pokrenula Demokratska partija Kosova (PDK) istražiće sve mere preduzete tokom perioda vanredne situacije u oblasti energetike, za koju je Skupština glasala da se proglasi prošle godine. S druge strane, istražni odbor Pokreta Vetevendosje (LVV) nastoji da istraži aktivnosti u energetsom sektoru u periodu 2006-2022. Ovo uključuje istragu kapitalnih investicija u Kosovskoj energetske korporaciji nakon privatizacije distribucije u ovoj kompaniji.

18 Uredba (Grk) br. 05/2016 o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija, Službeni list Republike Kosovo, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=15036>

Izuzeci u vanrednim situacijama jasno su navedeni u članu 131. Ustava, previđajući nacionalne odredbe koje se primenjuju na vanredne situacije, obim, trajanje i ograničenja. Na osnovu zakonske regulative, ova potkategorija je maksimalno ispunjena (4 od 4 boda). Na primer, u februaru 2022. godine, Skupština Kosova je usvojila vanredno stanje za energetiku, kao rezultat energetske krize koja je proistekla iz pogoršane situacije sa snabdevanjem električnom energijom.

S druge strane, pot kategorija **Obaveza organa vlasti da sprovede zakon** je dobila 0 od 5 poena zbog nepostojanja mera koje bi obezbedile da državni organi efikasno sprovedu zakon. Ne postoje efikasni lekovi za lošu implementaciju, jer ne postoji čvrst sistem za sprovođenje sankcija protiv ove pojave. Takođe treba napomenuti da javne institucije i dalje ne uspevaju u proceni uticaja zakona posebno na primenu određenog zakona.

Osma i poslednja potkategorija u okviru principa zakonitosti odnosi se na **privatne aktere zadužene za javne poslove**. Pravni okvir Kosova ne reguliše niti eksplicitno pominje delegiranje javnih zadataka nedržavnim subjektima. Ipak, Zakon o opštem upravnom postupku¹⁹, (ZOUP) se primenjuje kad god privatno lice deluje u ime javne ustanove na osnovu izričitog ovlašćenja zakonom, ili na osnovu zakona da u potpunosti razume ovaj pojam, treba imati na umu da privatni akteri zaduženi za javne poslove znači da ne- državni subjekti su preuzeli tradicionalno-javne zadatke, pa imaju uticaj kao da su radnje koje preduzimaju javne institucije. Na primer, odluka koju je donela Vlada²⁰ za ublažavanje pandemije COVID-19 omogućila je privatnim privrednim subjektima (tj. restoranima, barovima, bioskopima) da provere potvrde o vakcinaciji pre ulaska u zatvorene prostore i naložila im odgovornost da prihvate ili odbiju ulazak. Uzimajući sve u obzir, ova potkategorija je dobila 0,5 od 1 boda, jer iako se ZLPD primenjuje za slučajeve kada se javni zadatak prenosi na nedržavne subjekte, ovi nedržavni subjekti nisu odgovorni za realizaciju takvih zadataka.

Ukupno, u poređenju sa prethodnom procenom (maj-oktobar 2021.) (44,28%), kategorija Zakonitost je za period od novembra 2021. do aprila 2022 godine dobila 47,14% ispunjenosti (16,5 poena od ukupno 35). Potkategorija o odnosu domaćeg pravnog sistema i međunarodnog prava ostaje kao najbolja praksa, sa punim rezultatom. S druge strane, može se zaključiti da su Kosovu potrebne fundamentalne reforme u pogledu poštovanja zakona i supremacije zakona, gde je ocena bila niža zbog neusaglašenosti radnji izvršne vlasti sa Ustavom i zbog nedostatka sudske revizije odluka. privatnih aktera koji obavljaju javne poslove. Potrebni su solidniji napor u postupcima donošenja pravila i procedurama donošenja zakona. Potreba za rešavanjem zakonodavnog jaza u vezi sa obavezom sprovođenja zakona takođe ostaje hitna.

B. PRAVNA SIGURNOST

Pravna sigurnost je druga kategorija kontrolne liste za vladavinu prava koja se sastoji od sledećih potkategorija: **Pristupačnost zakonodavstva, Pristupačnost sudskih odluka, Predvidljivost zakona, Stabilnost i konzistentnost zakona, Legitimna očekivanja, Ne retro aktivnost, Nullum Crimen Sine Lege, Nulla Poena sine Lege principi i Res Judicata.**

U pogledu **dostupnosti zakonodavstva**, procena pokazuje da generalno nije došlo do promena. Potkategorija je dobila 100% (2 od 2 boda) s obzirom da su nacrti zakona javno dostupni na zvaničnom sajtu Kabineta premijera. Međutim, postoje neka manja poboljšanja koja su i dalje potrebna kada su u pitanju resorna ministarstva koja sponzorišu određeni nacrt zakona i ne objavljuju ih na svojim veb stranicama. Što se tiče zakona, nakon usvajanja od strane Skupštine, oni su dostupni u Službenom listu Republike Kosovo²¹. Pristup zakonima i dalje je besplatan, a svi zakoni koji se primenjuju su dostupni na albanskom, engleskom, srpskom, turskom i bosanskom. Što se tiče pristupačnosti sudskih odluka, ova kategorija je dobila 1,5 od ukupno 2 poena. Administrativno uputstvo br.04/2019 o objavljivanju

19 Zakon o opštem upravnom postupku, Službeni list Republike Kosovo, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=12559>

20 Odluka o opštim i specifičnim merama za kontrolu, prevenciju i kontrolu pandemije COVID-19, Kabinet premijera Republike Kosovo, 01. mart 2022, dostupan na: <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/03/Vendimet-e-mbledhjes-se-66-te-te-Qeverise.pdf>

21 Službeni list Republike Kosovo, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/default.aspx?index=1>

obrađenih odluka²² zahteva da svi redovni sudovi objave odluke u roku od šezdeset (60) dana. Odluke Ustavnog suda se uvek blagovremeno objavljuju i lako su dostupne na zvaničnom sajtu. Slično tome, većina odluka osnovnih sudova, Apelacionog suda i Vrhovnog suda i dalje je dostupna na njihovim veb stranicama. Međutim, izuzeci do danas još uvek nisu opravdani prema javnosti. Do sada je na sajtu SSK objavljeno 71.676 presuda redovnih sudova. Što se tiče pod kategorije **Predvidljivost zakona**, dodeljeno je 1 od ukupno 2 poena. Zakoni koji su donekle dostupni u Službenom listu su napisani na razumljiv način. Pored toga, ni tokom ovog šestomesečnog perioda nema objavljenih konsolidovanih verzija izmenjenih zakona i oni se ne nude u drugom formatu osim PDF-u.

Što se tiče **retro aktivnosti zakona**, ne postoji opšti zakon koji zabranjuje retro aktivnost zakona, što znači da svaki zakon treba da navede da li se primenjuje retro aktivnost, s obzirom da Krivični zakon²³ to izričito zabranjuje. **Nullum Crimen Sine lege** i **Nulla poena sine lege** primenjuju se kao pravni principi i obezbeđeni su Krivičnim zakonikom i Ustavom. Na **Res Judicata**, Krivični zakonik formalno predviđa ovaj princip na Kosovu.

U zaključku, nema promena za ovu kategoriju, jer većina njenih potkategorija zahteva osiguranje osnovnih pravnih principa kao što su *nullum crime sine lege*, *nullum poena sine lege*, *res judicata*, koji se već primenjuju na Kosovu. Dakle, konačna ocena pravne sigurnosti je 8,5 poena od ukupno 15, što daje 56,66% procenta ispunjenosti, nešto više nego u prethodnoj oceni (53,33%). Ipak, još treba raditi na predvidljivost zakona (konsolidaciji zakona), kao i dostupnosti sudskih odluka, tačnije dajući opravdanje za ograničenja sudskih odluka. Štaviše, princip legitimnih očekivanja, kao opšti princip pravne sigurnosti, treba poštovati, što signalizira da i javne institucije treba da se pridržavaju svojih obećanja i povećanih očekivanja, a ne samo zakona.

C. SPREČAVANJE ZLOUPOTREBE (ZLOUPOTREBE) OVLAŠĆENJA

Sprečavanje zloupotrebe (prekoračenja) ovlašćenja obuhvata samo jednu potkategoriju, a to je postojanje zakonskih garancija protiv samovolje i zloupotrebe ovlašćenja od strane javnih organa. Ova kategorija ocenjuje da li se vršenjem ovlašćenja narušava vladavina prava. Na Kosovu postoje jasna zakonska ograničenja diskrecione moći, ali ne postoji adekvatna primena ili funkcionisanje mehanizama za sprečavanje, ispravljanje, pa čak i sankcionisanje ovih proizvoljnih radnji. Štaviše, bilo je slučajeva da javne institucije nisu pružile valjano opravdanje za svoje postupke. Zaista je dokumentovano mnogo slučajeva zloupotrebe položaja, od predsednika do premijera i drugih zvaničnika. Iako su neke od njihovih odluka ukinute, sankcije protiv zloupotrebe položaja i dalje su retke. Na osnovu 7. izdanja Indeksa učinka vladavine prava na Kosovu (RoLPIK)²⁴, 60% građana je potvrdno odgovorilo na pitanje „Da li mislite da je manje šanse da će ljudi sa političkim uticajem biti kažnjeni zakonom?“. Sektor pravde se smatra jednim od sektora sa najvećim političkim uticajem na Kosovu. U februaru 2022. godine podignuta je optužnica protiv bivšeg ministra Pala Lekaja i drugih zbog zloupotrebe službene dužnosti i ovlašćenja, prekoračenja ovlašćenja u cilju nanošenja štete budžetu Kosova u korist drugih subjekata.

U periodu od januara do marta 2022. godine izvršene su tri policijske akcije („Pika“, „Subvencije“, „Brezovica“) kojima je otkriveno da su umešani državni funkcioneri i policijski službenici, osumnjičeni za razna krivična dela korupcije. Ovi predmeti moraju biti vođeni sa maksimalnim profesionalizmom i visokom efikasnošću od strane pravosudnih institucija, tako da se u svakoj fazi krivičnog postupka poštuje važeći zakon, prikupljaju svi relevantni dokazi i vodi pravično suđenje.

22 Administrativno uputstvo br.04/2019 o objavljivanju obrađenih odluka, Sudski savet Kosova, dostupno na: https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/lgs/79875_Udhezim_Administrativ_Nr_04_2019_per_Publikimin_Aktgjykimeve_te_Perpunuara_dhe_Manual_per_Publikimin_dhe_Perpunimin_Aktgjykimeve.pdf

23 Krivični zakon Republike Kosovo, članovi 2 i 3, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18413>

24 Indeks učinka vladavine prava na Kosovu, 7. izdanje, Grupa za pravna i politička istraživanja, dostupno na: https://www.rolpik.org/wp-content/uploads/2021/12/RoLPIK_botimi7_draft3_en.pdf

S druge strane, Vrhovni sud Kosova je januara 2022. oslobodio osumnjičene za slučaj Pronto – okončan je slučaj Pronto kao jedan od predmeta sa najvećim uticajem na javnost. U tome što je završeno bez osuđujućih presuda, to pokazuje neuspeh tužilaštva i suda u rešavanju ovog slučaja sa pravim prioritetom.

S obzirom na navedeno, ukupna ocena za ovu kategoriju je 1,5 poena od ukupno 4 poena (37,5% ispunjenosti).

D. JEDNAKOST PRED ZAKONOM I NEDISKRIMINACIJA

Ova kategorija se bavi **principom nediskriminacije** i zakonodavnim okvirom koji reguliše oblast **jednakosti u zakonu i jednakosti pred zakonom**. Ustav Kosova obezbeđuje jednakost pred zakonom i nediskriminaciju (članovi 21. do 62. koji su posvećeni isključivo ljudskim pravima). Međutim, marginalizovane grupe se i dalje suočavaju sa sistemskom diskriminacijom u mnogim aspektima društva. U martu 2022. godine, Skupština nije usvojila Građanski zakonik koji sadrži 1630 članova – važno je napomenuti da jedan od članova Građanskog zakonika dozvoljava registrovane građanske zajednice između osoba istog pola. Ovo je praćeno diskriminatorским i uvredljivim jezikom članova Skupštine prema LGBTQ + osobama. Pored ovog propisa, važno je napomenuti da Građanski zakon predviđa jednak tretman supružnika u ličnom i imovinskom pogledu. U slučaju razvoda, sud će morati da podeli zajedničku imovinu podjednako na oba supružnika, čak i u slučajevima kada je jedan nezaposlen.

Socijalna nejednakost između žena i muškaraca na Kosovu je takođe vidljiva kada je u pitanju porodijsko odsustvo. Prema zakonu o rodnoj ravnopravnosti, svaka nova politika mora uključiti rodnu perspektivu, biti zasnovana na rodnoj analizi i osigurati da cilja na specifične potrebe i žena i muškaraca. U tom slučaju, postoji hitna potreba da se preispitaju zakoni na snazi na osnovu ove odredbe i da se osigura da budući zakoni imaju rodnu perspektivu.

Što se tiče **jednakosti u zakonu i jednakosti pred zakonom**, Kosovo nastavlja da stoji dobro, uprkos postojećem jazu u punoj integraciji manjinskih grupa. Iako Ustav osigurava da sve manjine imaju rezervisana mesta u Skupštini i javnim institucijama, za istinsko blagostanje i društvenu integraciju.

U novembru 2021. godine o slučaju ubistva maloletnika sa Kosova Polja raspravljalo je više stručnjaka i predstavnika nadležnih institucija²⁵. Ombudsman je upozorio da država nije postupila da ispuni pozitivnu obavezu zaštite života, nije reagovala blagovremeno i nije poštovala zakonske obaveze u krivičnom postupku. Kao jedan od razloga nemara u ovom slučaju pominje se i nacionalna pripadnost žrtve.

Jednakost pred zakonom i nediskriminacija dostigla je ocenu 8 od 10 poena (80%). Ova kategorija je dobila niži rezultat u odnosu na prethodnu procenu (85%) jer od tada nisu date pozitivne mere u korist određenih grupa kako bi se rešile postojeće nejednakosti.

²⁵ Telegraf, „Advokat e Kujtima Veselija: Njegov slučaj je zanemaren zbog njegove etničke pripadnosti”, novembar 2021, dostupno na: <https://telegrafi.com/avokatja-e-kujtim-veselit-rasti-tij-eshte-neglizhuar-per-shkak-te-perkatesise-etnike/>

E. PRISTUP PRAVDI

Pristup pravdi se sastoji od: **nezavisnosti i nepristrasnosti, pravičnog suđenja i ustavne pravde**. Ova kategorija se smatra jednom od najsloženijih i najdetaljnijih kategorija kontrolne liste.

Prva podkategorija je **nezavisnost i nepristrasnost pravosuđa**. Ustav Kosova (poglavlje VII) obezbeđuje osnovne principe nezavisnosti pravosuđa uključujući procedure i kriterijume za imenovanje sudija. Što se tiče mandata, discipline i razrešenja, ovi principi su sadržani u Zakonu br. 06/L-057 o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca²⁶. Komplementarnost sa Ustavom je prisutna u Zakonu br. 06/L-054 o sudovima²⁷, koji navodi kvalifikacije, prava i dužnosti sudija. Od jula 2021.godine, svi sastanci SSK-a se emituju onlajn, čime se nastavlja dobra praksa²⁸. Ocena prikupljena u ovoj potkategoriji je 8,5 poena od ukupno 14. Ocena je niža nego u prethodnom izveštaju o proceni (64, 28%). Ocena proizilazi iz različitih faktora, počev od činjenice da je rok za objavljivanje presude u većini slučajeva potpuno prekoračen. Na osnovu 7. izdanja ROLPIK-a²⁹, istraživanje pokazuje da je oko 60% građana odgovorilo pozitivno na pitanje „Da li mislite da je manje verovatno da će ljudi sa političkim uticajem biti kažnjeni zakonom?“. 32,9% ispitanika smatra da su sudovi politički najuticajnije institucije, zatim Tužilaštvo sa 31,3%, a zatim Policija Kosova sa 19,7%.

Štaviše, u slučaju bivšeg sudije Dritona Muharema i bivšeg tužioca Shemsije Aslanija, uprkos objavljivanju prisluškivanja, preduzimanju disciplinskih mera i njihovoj ostavci, protiv njih nije podignuta optužnica.

Što se tiče dovoljnih ustavnih i zakonskih garancija za nezavisnost pojedinačnih sudija, sudske aktivnosti su pod nadzorom SSK-a. Ova potkategorija je dobila 2 od 4 poena. Zakon o sudovima³⁰ navodi da svaki sud ima svog predsednika i potpredsednika suda, a član 13. ovog zakona³¹ jasno utvrđuje nadležnosti svakog redovnog suda i utvrđuje pravila za izbegavanje sukoba nadležnosti/odgovornosti. Što se tiče nadležnosti, član 13. Zakona o sudovima utvrđuje sukob nadležnosti između sudova. S obzirom na to da je SSK nadležna institucija za disciplinski postupak i ocenu rada sudija, u izveštaju koji je objavio Pravda danas navodi se da: „SSK u svojim disciplinskim odlukama treba da uzme u obzir često ponavljanje disciplinskih prekršaja od strane sudija koji su predmet disciplinskog postupka, u slučaju izricanja disciplinske sankcije. Ovaj izveštaj ne sadrži podatke o disciplinskim odlukama u kojima je SSK izrekao „nejavne pismene opomene“, jer se takve odluke, prema važećem zakonu, ne objavljuju na veb portalu. Prema pravdi danas, SSK je usvojio sledeće uredbe: Uredbu 01/2021 o ocenjivanju rada sudija; Uredba 02/2021 o izmenama i dopunama; Uredba 01/2021 o ocenjivanju rada sudija. Podaci RoLPIK-a pokazuju da 34,5% građana smatra da su sudije pod uticajem pritisaka, korupcije i privatnog interesa tokom procesa odlučivanja. Dok 29,1% ispitanika smatra da sudije svoje odluke zasnivaju pod uticajem pritiska visokih zvaničnika ili osoba sa političkim uticajem.

Još jedna stvar u okviru Pristupa pravdi je **autonomija i kontrola tužilaštva**, koje je ponovo prikupilo 5 od 12 poena. U najnovijem izdanju RoLPIK-a navodi se da je percepcija javnosti prema tužilaštvu pozitivnija nego u prethodnim periodima, ali i dalje daleko od dobre percepcije. Prema RoLPIK-u, samo 15,9% ispitanika smatra da je tužilaštvo u stanju da samostalno obavlja dužnost/odgovornost. Što se tiče disciplinskih mehanizama, u izveštaju pravde danas se navodi da je 2021. godine TSK primio 95 žalbi protiv tužilaca, od kojih je 41 odbijeno, a još 40 odbačeno, dok je samo 14 zahteva za pokretanje disciplinskog postupka protiv državnih tužilaca odobreno. Stupanjem na snagu Zakona o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, poboljšan je zakonodavni okvir u vezi sa kontrolom tužilaštva, ali ocena pokazuje da nedostaju mnoge zakonske odredbe za pravilnu kontrolu rada javnog tužilaštva.

26 Zakon br. 06/L-057 o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18336>

27 Zakon br. 06/L-054 o sudovima, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

28 Pravda danas, "Monitoring pravosudnog i tužilačkog sistema na Kosovu za period januar-decembar 2021. godine", strana 8, dostupno na: <https://www.rolpik.org/wp-content/uploads/2022/04/Monitoring-Report-January-December-2021-eng.pdf>

29 Indeks učinka vladavine prava na Kosovu, 7. izdanje, Grupa za pravna i politička istraživanja, dostupno na: https://www.rolpik.org/wp-content/uploads/2021/12/RoLPIK_botimi7_draft3_en.pdf

30 Zakon br. 06/L-054 o sudovima, član 14, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

31 Ibid, član 13

Potkategorija **nepristrasnost i nezavisnost Advokatske komore** dobila je 4,5 od ukupno 5 poena, pošto postoji pravni osnov za funkcionisanje Advokatske komore, zasnovan na principima koje zahteva Kontrolna lista za vladavinu prava uključujući nezavisnost (član 111. Ustava) , poverljivost i profesionalna etika. Zakon br. 04/L-193 o Advokatskoj komori³² kao pravni osnov za funkcionisanje ove nezavisne advokatske profesije. Važno je napomenuti da ova kategorija nije dobila maksimalan broj poena zbog nedostatka podataka o percepciji javnosti o nezavisnosti advokature, kao jednom od merila kontrolne liste RoLPIK-a. U slučaju Agonisa Tetaja³³, Advokatska komora Kosova je 9 meseci odbijala zahtev sudskog veća da se optuženom za Tetajevo ubistvo³⁴ dostavi advokata. Međutim, u aprilu 2022. godine, Veće je poništilo svoju odluku³⁵.

Sledeća potkategorija, Pravična suđenja, je najšira u kategoriji Pristup pravdi. Postojeći pravni okvir osigurava da svaki pojedinac ima pravo da ospori javni ili privatni akt kojim se krše njegova prava. Međutim, pristup pravdi nije lak s obzirom na prevelik broj nerešenih predmeta i odugovlačenje sudskih procesa. Što se tiče formalnih uslova, rokova i sudskih taksi, oni su razumni s obzirom na to da podnošenje tužbe košta 50 evra. Što se tiče postojanja i efikasnosti pravne pomoći, besplatno pravno zastupanje se nudi samo ako je sankcija prema optužnici duža od 10 godina. Što se tiče pravnih izvora ovog osnovnog prava, član 53 Zakona br. 04/L-123 o krivičnom postupku³⁶ i član 29 Ustava garantuju pravo na odbranu, kao i Zakon br. 04/L-017 o slobodne Pravne pomoći³⁷. Što se tiče **pretpostavke nevinosti**, kao preduslova za obezbeđivanje prava na pravično suđenje, član 3. Krivičnog br. 04/L-123 Zakona o postupku garantuje ovo pravo. **Ostali aspekti prava na pravično suđenje** uključujući jednakost stranaka, pravo na saslušanje, žalbeni postupak koji su osigurani Zakonom o krivičnom postupku. Istovremeno, nastavlja se praksa koju su sudovi uspostavili da ne daju dovoljno argumenata ili ne osporavaju svoje odluke. Štaviše, marta 2022. Vrhovni sud Kosova je utvrdio kršenja od strane Osnovnog suda u Peći i Apelacionog suda u vođenju predmeta protiv dvojice službenika KEDS-a optuženih za primanje mita, prenosi Pravda danas. Između ostalog, u obrazloženju ove presude navodi se da Vrhovni sud nalazi da i prvostepeni i drugostepeni sudovi nisu dali pravno obrazloženje za pojedine aspekte³⁸. Pored toga, i dalje se suočavamo sa situacijama u kojima se sudske rasprave ne održavaju jer se sudski pozivi ne dostavljaju strankama na vreme. Što se tiče efektivnosti sudskih odluka, u mnogim slučajevima tokom 2021. godine je prekoračen rok za objavljivanje presuda. Ova kašnjenja praćena su produženim izvršenjem presuda kako u krivičnim tako i u građanskim postupcima. Pozitivna strana parničnog postupka je da pojedinci mogu sami da počnu da izvrše postupak.

Poslednja pod kategorija u ovom indikatoru je Ustavna pravda. Na osnovu ustavnog okvira, pojedinci imaju efikasan pristup ustavnoj pravdi samo u smislu kršenja svojih osnovnih prava (ne opštih akata), nakon što su iskoristili sva druga pravna sredstva – Vrhovni sud je poslednja instanca. Parlament i Izvršna vlast dužni su da uzmu u obzir argumente koje koristi Ustavni sud i da popune zakonodavne/regulatorne praznine koje je utvrdio Ustavni sud. Međutim, postoje slučajevi koji to ne uzimaju u obzir, na primer Zakon o javnim funkcionerima. Ova potkategorija je dobila 4 od ukupno 7 poena.

Pristup pravdi, kao najšira kategorija na listu za proveru, osvojio je 58,95% (39,5 poena od ukupno 67 poena). Blago smanjenje u odnosu na poslednji izveštaj o proceni (59,70%) se odražava s obzirom da pristup pravdi na Kosovu ne bi trebalo da bude samo udžbenik. Pored toga, pristup pravdi treba da obezbedi nezavisnost i nepristrasnost sudstva i tužilaštva, čime bi omogućio promenu percepcije javnosti o političkom uticaju na njihove odluke i rad. Pored toga, institucije moraju da obezbede efikasan pristup sudovima, kao i ne diskriminatorski pristup pravnoj pomoći, što je fundamentalno i još uvek predstavlja nazadovanje na Kosovu.

32 Zakon br. 04/L-193 o advokaturi, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8673>

33 Telegrafi.com, mart 2021, dostupno na:

<https://telegrafi.com/reagime-te-shumta-pas-publikimit-te-videos-se-vrasjes-se-agonis-tetaj-video-kujdes-pamje-te-renda/>

34 Kallxo.com, april 2022, dostupno na: <https://kallxo.com/ligji/vrasja-e-agonis-tetajt-gjykatesja-do-ti-therrasim-te-gjithe-avokatet-ne-kosove-deri-sa-te-plotesohen-kushtet-ligjore/>

35 Kallxo.com, april 2022, dostupno na:

<https://kallxo.com/lajm/terhiqet-oda-e-avokateve-pas-9-muajve-zhbllkohet-rasti-i-vrasjes-se-agonis-tetajt/>

36 Kod br. 04/L-123 o krivičnom postupku, član 53, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

37 Kod br. 04/L-123 o krivičnom postupku, član 53, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

38 Pravda danas, mart 2022, dostupno na: <https://www.rolpik.org/gjykata-supreme-konstaton-shkelje-ne-aktgjykimet-me-te-cilat-u-shpallen-te-pafajshem-dy-te-pandehurit-per-marrje-ryshfeti/>

Završne napomene

Sektor vladavine prava na Kosovu i dalje ima disparitet između de jure i de facto stvarnosti. Iako su ova dva termina preterano korišćena sa istim poređenjem, realniji opis činjeničnog stanja ne bi mogao biti bolje sažet: od 5 kategorija kontrolne liste za vladavinu prava Venecijanske komisije, samo jedna od njih je pokazala umereno poboljšanje, dok su ostale postigao nešto niže procenete u odnosu na poslednju ocenu. Razbijajući kategorije, nekoliko potkategorija je postiglo nulto ispunjenje. Potkategorije koje su dobile najviše bodova uglavnom su se oslanjale na pravni okvir, a ne na implementaciju odredbi u praksi. Vlada Kosova treba da podrži njihove inicijative, kao što su reforma provere i konfiskacija neopravdane imovine, pored predloženih izmena Zakona o Tužilačkom savetu Kosova. Istovremeno, kao korak ka povećanju poverenja građana u institucije vladavine prava, potrebno je uložiti više napora u obezbeđivanju transparentnosti, odgovornosti i nepristrasnosti sektora pravde. Pored toga, sektor pravde i institucionalni nivo bi trebalo da se dodatno posvete prihvatanju međunarodnih standarda kao što su oni sa kontrolne liste Venecijanske komisije kako bi se dodatno uskladili sa nameravanim procesom integracije u EU, kako bi se ispunila merila vladavine prava EU.

Sledeći odsek nudi niz preporuka zasnovanih na izazovima, prazninama i problemima identifikovanim tokom ovog perioda procene.

Preporuke

- Vlada uvek treba da obezbedi usaglašenost između Ustava i primarnog zakonodavstva. Štaviše, nadležnosti javnih institucija treba da budu poštovane zakonom sa posebnim naglaskom na odnos vlada-opština;
- Organi javne vlasti uvek treba da poštuju ustavne odredbe i zakone koji daju definiciju između ovlašćenja i vršenja, što znači odgovarajuću implementaciju tripartitne podele vlasti – fokus na Kosovo kao parlamentarnu državu, u čemu bi Skupština trebalo da se pojača podržavajući svoje date nadležnosti i preuzme proaktivnu ulogu u nadzoru rada Vlade;
- Kada to zahteva Ustavni sud, organi javne vlasti moraju uvek da obezbede usvajanje zakona bez odlaganja;
- Hitno je potrebno da izmenjeni zakoni budu u potpunosti ugrađeni u konsolidovanu verziju zakona. Pored toga, zakoni treba da budu dostupni u formatu otvorenih podataka.
- Od ključnog je značaja da skupštinski odbor za zakonodavstvo unapredi svoju nadzornu ulogu u skladu sa zakonom;
- Javne institucije treba da olakšaju pristup pravdi za ugrožene grupe i obezbede sprovođenje zakona o nediskriminaciji. Pored toga, trebalo bi da obezbede pozitivne mere u korist određenih grupa kako bi se rešile postojeće nejednakosti;
- Pravna pomoć treba da bude dostupna svakom pojedincu, zajedno sa pro-bono pravnom pomoći za one koji se finansijski bore. Štaviše, javnosti bi trebalo ponuditi informacije koje su prilagođene građanima i lako dostupne o tome kako da se slučaj iznese pred sud;
- Sudski savet Kosova (SSK) i Tužilački savet Kosova (TSK) treba da se zalažu za proširenu transparentnost i odgovornost;
- Sudski savet Kosova (SSK) i Tužilački savet Kosova (TSK) treba da obezbede da se poštuju objektivne procedure i kriterijumi za imenovanje sudija i tužilaca, kao što je navedeno u zakonu;
- Autonomiju tužilaštva ne samo zaštititi od političkog uticaja, već i osigurati unutar tužilačkih institucija;
- Ostaje veoma važno da se odgovorne javne institucije upoznaju sa kontrolnom listom Venecijanske komisije i da na osnovu ovog dokumenta naprave procenu vladavine prava.

Aneks 1

INDIKATORI VLADAVINE PRAVA PO KATEGORIJAMA

A. *Zakonitost*

1. Prevlast zakona
2. Poštovanje zakona
3. Odnos međunarodnog prava i domaćeg prava
4. Zakonodavna ovlašćenja izvršne vlasti
5. Postupci donošenja zakona
6. Izuzeci u vanrednim situacijama
7. Dužnost sprovođenja zakona
8. Privatni akteri zaduženi za javne poslove

B. *Pravna sigurnost*

1. Dostupnost zakonodavstva
2. Pristupačnost sudskih odluka
3. Predvidljivost zakona
4. Stabilnost i doslednost zakona
5. Legitimna očekivanja
6. Ne-retro aktivnost
7. Nullum crimen sine lege and nulla poena sine lege principi
8. Res judicata

C. *Sprečavanje zloupotrebe ovlašćenja*

D. *Jednakost pred zakonom i nediskriminacija*

1. Princip
2. Nediskriminacija
3. Jednakost u zakonu
4. Jednakost pred zakonom

E. *Pristup pravdi*

1. Nezavisnost i nepristrasnost
 - a. Nezavisnost sudstva
 - b. Nezavisnost pojedinih sudija
 - c. Nepristrasnost sudstva
 - d. Tužilaštvo: autonomija i kontrola
 - e. Nezavisnost i nepristrasnost advokature
2. Pravično suđenje
 - a. Pristup sudovima
 - b. Pretpostavka nevinosti
 - c. Drugi aspekti prava na pravično suđenje
 - d. Efikasnost sudskih odluka

Group for Legal
and Political
Studies

Grupa za pravna i politička istraživanja

je nezavisna, nestranačka i neprofitna organizacija za javnu politiku sa sedištem u Prištini, Kosovo.

Naša misija je da sprovedemo kredibilna istraživanja u oblasti politike, prava i ekonomije i da unapredimo politička rešenja koja rešavaju neuspeha i/ili probleme u gore pomenuti oblastima politike.

legalpoliticalstudies.org

Group for Legal
and Political
Studies

Embassy of the
Kingdom of the Netherlands